

Dorota Burzyńska

Uniwersytet Łódzki

KONKURENCYJNOŚĆ I WSPÓLPRACA SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ASPEKTCIE EKOWESTYJCJI

Streszczenie: Samorządowe inwestycje ekologiczne charakteryzują się wysoką kapitałochłonnością, ograniczoną podzielnością, długim okresem realizacji, a także wysokimi kosztami. Decydują one o standardzie życia mieszkańców i rozwoju gospodarki lokalnej. Rozbudowa i modernizacja inwestycji ekologicznych służy wzmocnieniu konkurencyjności lokalnej. Jednocześnie przestrzenne rozmieszczenie i wysokie koszty realizacji inwestycji oraz niepodzielność techniczna i wzajemne uzupełnianie się realizacji usług użyteczności publicznej z ochroną środowiska, skłania gminy do poszukiwania dróg współpracy z innymi podmiotami. W artykule zaprezentowano specyfikę konkurencyjności i współpracy samorządów w obszarze realizacji inwestycji ekologicznych.

Słowa kluczowe: inwestycje samorządowe ekologiczne, konkurencyjność lokalna, konkurencyjność terytorialna

1. Wstęp

Konkurencyjność jest nieodłączną cechą życia wynikającą z różnorodności jego przejawów. Ma charakter powszechny i naturalny. Jest zjawiskiem charakteryzującym relacje między podmiotami objętymi tym zjawiskiem, a istotą tych relacji jest konkurowanie, czyli dążenie tych podmiotów do osiągnięcia swoich celów poprzez rywalizację z innymi podmiotami¹. Postrzegana jest jako zdolność przedsiębiorstw bądź innych podmiotów gospodarczych, do osiągnięcia zamierzonych celów ekonomicznych w warunkach toczącej się między nimi rywalizacji na rynku².

---

¹ W. Wojtowicz, K. Korzyńska, *Analiza wpływu czynników środowiska zewnętrznego na konkurencyjność przedsiębiorstwa*, w: *Konkurencyjność podmiotów rynkowych*, red. D. Kopycińska, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008, s. 28.

² D.E. Kamerschen, R.B. McKenzie, C. Nardinelli, *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność, Gdańsk 1991, s. 47 oraz D. Beeg, S. Fischer, R. Dombusch, *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 1996, s. 446.

W skali krajowej podmiotami konkurującymi w życiu gospodarczym i społecznym stają się w coraz większym stopniu regiony i województwa³. O konkurencyjności i współpracy można także mówić w wymiarze lokalnym, w aspekcie realizacji inwestycji ekologicznych. Specyfika inwestycji ekologicznych ma wpływ na współpracę między samorządami i innymi podmiotami.

2. Pojęcie i istota konkurencyjności jednostek terytorialnych

W studiach nad strategiami oraz polityką rozwoju lokalnego można w ostatnich latach zaobserwować wzrost zainteresowania problematyką konkurencyjności, jako czynnika gwarantującego poprawę efektywności działania tych struktur⁴. Wzorem doświadczeń państw o długiej tradycji samorządowej, pojęcie konkurencyjności gminy używa się także na gruncie teorii rozwoju terytorialnego⁵.

„Konkurencyjność układów terytorialnych odbywa się w skali (wymiarze) międzynarodowej, krajowej, regionalnej i lokalnej”⁶. Konkurencyjność lokalnych układów terytorialnych ma wpływ na układy ponadlokalne, podregiony, regiony i układ krajowy. W literaturze przedmiotu układ lokalny tworzą gminy, a powiaty stanowią układ ponad lokalny, zaś grupy powiatów określa się podregionem, województwa utożsamia się z regionem. „Konkurencyjność podmiotów niższych szczebli służy budowie i podtrzymywaniu konkurencyjności podmiotów wyższych szczebli, choć i one mogą do pewnego stopnia także samodzielnie kształtować swoją konkurencyjność, co jest zgodne z systemową naturą gospodarki i wpływa na konkurencyjność niższego szczebla”⁷.

W skali lokalnej zachodzą procesy społeczne i gospodarcze w tym produkcja, wymiana, podział, konsumpcja oraz kształtują się relacje między producentami i konsumentami, petentami i urzędnikami, także zbiorowe relacje społeczne i kulturowe między mieszkańcami w określonych zbiorowościach oraz przestrzeni uformowanej w danym układzie terytorialnym. Konkurencyjność lokalna jest definiowana jako „zdolność przyciągania, czyli atrakcyjność dla kapitału i firm...”⁸, podkreśla się: „...jej istotą jest prowadzenie polityki skierowanej na sprzyjanie lo-

---

³ *Konkurencyjność gospodarcza regionu w warunkach nowego ustroju terytorialno-administracyjnego*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2000, s. 15–16.

⁴ A. Koźuch, *Konkurencyjność obszarów wiejskich – aspekt teoretyczny*, „Acta Agraria Et Silvestria” 2005, Saries Agraria, Sekcja Ekonomiczna, t. 44/1, s. 204.

⁵ A. Sztando, *Konkurencyjność gospodarcza a dochodowy fragment gminnej polityki budżetowej, w: Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2001, s. 149.

⁶ E. Wysocka, *Przestrzenne aspekty konkurencyjności w świetle integracji z Unią Europejską*, „Człowiek i Środowisko” 2001, nr 25, s. 34–40.

⁷ B. Jankowska, *Kierunki badań mezoekonomii a poprawa konkurencyjności gospodarki*, w: *Źródła konkurencyjności przedsiębiorstw i instytucji w warunkach globalizacji rynków*, red. I. Kokościńska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2003, s. 7.

⁸ E. Wysocka, *Przestrzenne aspekty...*, dz. cyt., s. 34–40.

kalnemu rozwojowi gospodarczemu, często wyraźnie, ale z pewnością domyślnie w konkurencji z innymi terytoriami”⁹.

W wielu definicjach podkreśla się rywalizację o mobilny kapitał, który stanowi podstawę aktywności gospodarczej i rozwoju społeczno-gospodarczego. W innych ujęciach konkurencyjności terytorialnej podkreśla się rolę wewnętrznego środowiska konkurencyjnego, które poprzez mobilizację wewnętrznych zasobów i sił może przedstawić i promować dane terytorium jako konkurencyjne miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej.

Gminy mogą konkurować o utrzymanie lub zwiększenie zatrudnienia na swoim terytorium, o dostęp do środków finansowych, o lokalizację nowych przedsiębiorstw, o turystów itp. Taki typ postępowania może prowadzić do wzbogacenia istniejących struktur gospodarczych i społecznych oraz instytucjonalnych, a w konsekwencji do szybszego rozwoju gospodarczego oraz wyższego poziomu życia mieszkańców danej gminy¹⁰.

Warunkiem koniecznym konkurencji jest posiadanie przez określoną społeczność wspólnego celu, za który należy uważać rozwój określonego obszaru. W zależności od tego, jak postrzegamy daną jednostkę terytorialną przez podmioty wewnętrzne i zewnętrzne oraz jaką zdolność konkurencyjną reprezentują podmioty na danym terytorium, można wyróżnić dwie płaszczyzny konkurencyjności ściśle ze sobą powiązane: konkurencyjność firm zlokalizowanych w danym układzie terytorialnym w otwartej gospodarce oraz konkurencyjność układów terytorialnych o kapitał tworzący miejsca pracy i przynoszący dochód¹¹.

Konkurencyjność można rozpatrywać także z punktu widzenia roli, jaką w jej kształtowaniu realizują różne podmioty konkurencyjności, istoty korzyści podmiotów oraz instrumentów i mechanizmów stosowanych w osiągnięciu przewagi konkurencyjnej.

Konkurencyjność jednostek terytorialnych może być określona jako zespół działań ze strony różnych agencji reprezentujących określone terytoria, w celu wzmocnienia korzyści lokalizacyjnych występujących na danym obszarze. Działania takie są postrzegane jako manipulacje atrybutami przyczyniającymi się do wzrostu wartości lokalizacyjnej terenu dla różnych typów działalności. W obszarze definicyjnym konkurencyjności dostrzega się także rolę, jaką może odegrać władza na danym szczeblu samorządności w realizowanym procesie o nowe inwestycje¹².

---

⁹ P.C. Cheshire, I.R. Gordon, *Territorial competition: Some lessons for policy*, „The Annals of Regional Sciences, Springer” 1998, vol. 32, no. 3, s. 321.

¹⁰ P. Bury, *Polityka finansowa samorządu jako narzędzia konkurencji jednostek terytorialnych*, w: *Konkurencyjność miast i regionów Polski Południowo-Zachodniej*, red. R. Broszkiewicz, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 821, Wrocław 1999, s. 228.

¹¹ Z. Gilowska, G. Gorzelak, B. Jałowiecki, *Kontrakt dla Ściany Wschodniej*, Minicipiun SA, Warszawa 1999, s. 31.

¹² E.J. Blakely, *Planning local economic development. Theory and practice*, Sage Library and Social Research, London 1989, s. 168.

W literaturze polskiej często przytaczana jest definicja podkreślająca aspekt przedmiotowy i podmiotowy. Konkurencyjność terytorialną gmin należy rozumieć jako stan trwałej przewagi, którą uzyskują podmioty w procesie konkurowania bezpośredniego i pośredniego¹³.

„Konkurencyjność miast i regionów należy rozumieć: jako stan trwałej przewagi, jaką uzyskuje podmiot dzięki lokalizacji w danym miejscu i jako proces podmiotowego konkurowania ze strony władz publicznych. To z kolei konkurowanie między władzami terytorialnymi można traktować w kategoriach konkurowania pośredniego i bezpośredniego”¹⁴.

Konkurowanie bezpośrednie to rywalizowanie upodmiotowionych jednostek terytorialnych o różnego typu korzyści, np. dostęp do środków finansowych, o lokalizację agend i instytucji rządowych, organizację imprez ponadlokalnych. Konkrowanie pośrednie należy traktować jako istnienie i tworzenie warunków otoczenia dla przedsiębiorstw, które nie będąc w sferze bezpośredniego ich oddziaływania wzmacniają ich pozycję konkurencyjną. Należy rozumieć przez to istnienie lub tworzenie warunków otoczenia regionalnego dla podmiotów funkcjonujących w mieście i gminie. Potrzeba tworzenia lokalnej konkurencyjności jest odzwierciedleniem przemian społeczno-ekonomicznych dokonujących się obecnie w krajach o gospodarce rynkowej.

Gminy i regiony konkurują o inwestorów, w tym zagranicznych. Za najistotniejsze czynniki zachęcające kapitał zagraniczny do inwestowania uznaje się: perspektywy rozwojowe regionu, jakość czynników produkcji, stan infrastruktury gospodarczej, ogólny klimat dla inwestycji zagranicznych, stopień zaawansowania budowy regionalnego systemu innowacyjnego, występowanie w regionie jednostek badawczych prowadzących badania na poziomie międzynarodowym, istnienie bogatej infrastruktury usług biznesowych, rozwój sieci produkcyjno-handlowych.

Zauważa się w literaturze, że konkurencyjność jednostki terytorialnej to stan nietrwały lub tylko względnie trwałej przewagi konkurencyjnej nad rywalami, osiągnany i utrzymywany dzięki wyższym walorom lokalizacji oraz większym zdolnościom i umiejętnościom konkurowania¹⁵.

W istocie konkurencyjności ważne jest nie tylko trafne zdefiniowanie zjawiska, ale określenie korzyści jakie wynikają z wyższego poziomu konkurencyjności. Oprócz korzyści ekonomicznych, które można definiować w efektach działalności podmiotu oraz jakości życia mieszkańców terenu, jak również korzyści wynikających z realizacji określonej polityki konkurencyjności władz lokalnych, istotne są także korzyści nierynkowe, związane z kreowaniem w danej jednostce atrakcyjno-

¹³ T. Markowski, *Zarządzanie rozwojem miast*, PWN, Warszawa 1999, s. 103–106.

¹⁴ T. Markowski, D. Stawasz, *Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001, s. 92.

¹⁵ A. Zalewski, *Uwarunkowania stymulowania rozwoju lokalnego*, „Problemy Zarządzania” 2006, nr 3, s. 33.

ści dla różnych grup podmiotów i wizerunek zewnętrzny danej gminy. Tym samym niektórzy autorzy rozróżniają konkurencyjność i atrakcyjność¹⁶. Konkurencje odnoszą do działań samorządu lokalnego nakierowanego na ubieganie się o inwestycje oraz kapitał w celu rozwoju społeczno-gospodarczego danego terytorium, zaś konkurencyjność określają jako zdolność do takiego uczestniczenia w konkurencji.

Z kolei atrakcyjność uznawana jest za zdolność jednostki terytorialnej do bycia postrzeganą jako potencjalny rywal. O atrakcyjności jednostek terytorialnych dla wszystkich grup podmiotów (mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów) decydują rodzaje i cechy zasobów, a o zdolności tychże jednostek do konkurencji przesadzają rodzaje oraz cechy działań samorządów terytorialnych.

Podmiotem kształtującym przewagę konkurencyjną jednostki terytorialnej jest władza samorządowa. Istotną rolę mogą odgrywać zlokalizowane przedsiębiorstwa, instytucje, organizacje, a także otoczenie regionalne. Odpowiednie decyzje samorządowe pozwalają wykorzystać szanse rozwojowe wynikające z elementów otoczenia. Szczególnie ważne jest, aby działania samorządów terytorialnych przejawiały się w dbałości o dobro wspólne i ułatwiały współdziałanie. Kreowanie przewagi konkurencyjnej jednostki terytorialnej odnosi się do instrumentów finansowych, rozbudowy i modernizacji infrastruktury, a także tworzenia środowiska sprzyjającego przedsiębiorczości i innowacyjności, działalności edukacyjnej, informacyjnej itp.

Konkurencyjność w odniesieniu do podstawowej lokalnej jednostki terytorialnej można postrzegać w sposób ogólny lub cząstkowy. Konkurencyjność cząstkowa określona jest jako zdolność gminy do osiągnięcia wysokiej pozycji w danej dziedzinie wśród innych jednostek:

- **konkurencyjność środowiskowa** – czyli zdolność do zaoferowania mieszkańcom, turystom nieskażonych walorów środowiska, wyraża się głównie przez dążenie do równoważenia wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego z coraz silniejszymi ograniczeniami prawno-organizacyjnymi, w postaci utrwalających się struktur prawnie chronionych. Realizacja tej zasady następuje przez: wykorzystanie środowiska przyrodniczego jako bodźca poszukiwania nowych form produkcji żywności rozwoju turystyki, wykorzystanie atrakcyjnego środowiska przyrodniczego przez przedsiębiorstwa o szczególnie wysokich wymaganiach produkcyjnych i kadrowych oraz traktowanie środowiska przyrodniczego jako regulatora eliminującego produkcję i inną działalność zagrażającą warunkom życia ludności i gwaranta pozwalającego osiągnąć standardy europejskie;
- **konkurencyjność gospodarcza** – jako bezwzględna lub relacyjna wartość wytwarzanych na terenie danej gminy dóbr i usług, a także gospodarcza atrakcyjność lokalizacyjna gminy i zasobów naturalnych położonych na jej terenie;

---

¹⁶ E. Murawska, W. Siemiński, W. Topczewska, *Czynniki atrakcyjności i konkurencyjności lokalnych jednostek terytorialnych*, „Człowiek i Środowisko” 2001, nr 25, s. 84.

- **konkurencyjność socjalna** – jako zdolność danego układu lokalnego do zapewnienia mieszkańcom pracy mieszkań, usług komunalnych, usług kulturalnych, zdrowotnych, edukacyjnych itp.;
- **konkurencyjność inwestycyjna** lub atrakcyjność gminnej oferty, korzyści zewnętrznych (walory użytkowe, które stanowią przesłankę decyzji inwestycyjnych firm, system lokalnej infrastruktury technicznej i biznesowej, lokalne zasoby siły roboczej zasoby surowców, skala i struktura lokalnego popytu oraz możliwości lokalizacyjne i stan środowiska naturalnego) przeznaczone dla lokalnych oraz zewnętrznych podmiotów gospodarczych¹⁷.

Konkurencyjność środowiskową, gospodarczą i socjalną ujmuje się jako ogólną lub globalną¹⁸. Formy konkurencyjności globalnej pozwalają określić możliwości oceny jednostek, niezależnie od ich specyfiki czy struktury funkcjonalnej. Konkurencyjność profilowana, to konkurencyjność strategiczna, która wskazuje jej silną stronę, aspekt wyróżniający¹⁹. Podział na konkurencyjność globalną i częściową ma bardzo istotne znaczenie dla metodologii badań i pomiaru konkurencyjności. Dokonując pomiaru ważny jest dobór kryteriów (zmiennych) oraz wyważenie interpretacji uzyskanych wyników. Należy szczególnie zwrócić uwagę, że niektóre z czynników konkurencyjności częściowej mogą być do siebie sprzeczne, zwłaszcza środowiskowe i gospodarcze.

Konkurencyjność jest też swojego rodzaju zdolnością do osiągania sukcesu w gospodarczej rywalizacji w wymiarze lokalnym, to także zdolność do przystosowania się do zmieniających się warunków pod kątem utrzymania lub poprawy pozycji w toczącym się współzawodnictwie gospodarczym²⁰.

Konkurencyjność terytorialna została doceniona w ostatnich latach w związku z procesem integracji i globalizacji. Zwłaszcza w procesie udostępniania funduszy wspólnotowych szczególnie wzmocniona została ranga zarządzania samorządowego i polityki finansowej nakierowanej na pozyskiwanie takich środków. Kreując konkurencyjność władza lokalna powinna kształtować odpowiednie warunki i czynniki tzw. twarde jak i miękkie dla przebiegu działań konkurencyjnych, które pozytywnie wpłyną na wzrost dobrobytu w skali lokalnej. Szczególnie ważna rola i zarazem odpowiedzialność spoczywa na władzach lokalnych, przede wszystkim w związku z planowaniem i programowaniem rozwoju oraz realizowaniem polityki rozwoju lo-

---

¹⁷ A. Sztando, *Konkurencyjność gospodarcza...*, dz. cyt., s. 149–150.

¹⁸ A. Sztando, *Konkurencyjność gospodarcza a kreowanie dochodów w gminnej polityce budżetowej*, w: *Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1999, s. 149–150.

¹⁹ D. Strahl, *Możliwości wykorzystania miar agregatowych do oceny konkurencyjności regionów*, w: *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. E. Sobczak, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 860, Wrocław 2000, s. 107.

²⁰ B. Winiarski, *Konkurencyjność kryterium wyboru czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 6.

kalnego. To poprzez politykę rozwoju lokalnego powinno się integrować ekonomicznie, społecznie, środowiskowo, pobudzać aktywność gospodarczą, a także stymulować współpracę społeczności lokalnej w tworzeniu wizji i strategii rozwoju²¹.

To, co wyróżnia konkurencyjność gmin i innych jednostek terytorialnych, od konkurencyjności tradycyjnych podmiotów gospodarczych, jest nie tylko złożony kompleksowy charakter gminy jako organizacji i dualny charakter celów (wspieranie celów przedsiębiorstw i osiąganie celów własnych), ale także możliwość szerszego stosowania metod i instrumentów konkurowania, polegających nie tylko na bezpośredniej rywalizacji, ale i też na współpracy. Jeśli gminy konkurują o napływ kapitału lokalnego na swój obszar, każda z gmin sąsiednich jest potencjalnym rywalem. Jeśli jednak w grę wchodzi konkurowanie o kapitał na rynku regionalnym, krajowym, a nawet międzynarodowym, to może pojawiać się zjawisko kooperacji gmin, zwłaszcza sąsiednich. Tak więc w przypadku konkurencyjności lokalnej jednostek terytorialnych konkurencja i współpraca pozostają wobec siebie komplementarne²².

3. Specyfika konkurencyjności i współpracy ekoinwestycyjnej gminy

Obowiązkiem samorządu gminy jest utrzymanie i rozwój elementów infrastruktury technicznej i społecznej. Infrastrukturę należy traktować jako zespół podstawowych urządzeń i instytucji nieodzownych do należytego funkcjonowania całej gospodarki i organizacji życia ludności na danym terenie. Jest ona zespołem urządzeń i instytucji oraz obiektów obsługujących działania podstawowych układów przestrzennych umożliwiających zaspokajanie potrzeb społecznych. Jej istotą jest to, że integruje ona obsługiwane systemy w jeden wspólny układ. O spójności i sprawności funkcjonowania układów przestrzennych decyduje infrastruktura techniczna. Dotyczy ona przede wszystkim:

- systemów zasilania w energię elektryczną, gaz i wodę, spełniających najwyższe standardy i gwarantujących bezawaryjne funkcjonowanie;
- systemów oczyszczania ścieków i utylizacji odpadów o sprawności skorelowanej z tempem produkcji, poziomem życia mieszkańców i ochroną środowiska;
- rozwoju systemów informacyjnych i telekomunikacyjnych, decydujących o wzroście innowacyjności;
- sieci transportowej, decydującej o dostępności, składającej się z autostrad, dróg ekspresowych, krajowych i regionalnych, szybkich kolei i portów lotniczych, przy których powstają strefy i korytarze intensywnego rozwoju.

---

²¹ R. Comagni, *Policies for spatial development*, w: *Territorial outlook*, OECD, Paris, 2001, s. 149–174.

²² M. Adamowicz, *Konkurencyjność jednostek terytorialnych w skali lokalnej*, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, t. 10, z. 2, s. 8.

Podejście do infrastruktury technicznej, a w tym gospodarki wodno-ściekowej, odpadowej itp. pozwala traktować ją w aspekcie oddziaływania jej elementów na konkurencyjność lokalną. Działania na rzecz ochrony środowiska, takie jak ochrona wód, ochrona bioróżnorodności, krajobrazu, gospodarka odpadami, przyczyniają się do podwyższania konkurencyjności danych obszarów, to jest gmin, powiatów, województw i kraju. W odniesieniu do gmin, w których mieszkańcy i władza samorządowa realizując działania na rzecz ochrony środowiska sygnalizują swoim postępowaniem, że ich świadomość ekologiczna przekłada się na konkretne działania środowiskowe (często mierzone efektem ekologicznym). Inwestycje podejmowane i realizowane przez samorządy – dotyczące w szczególności infrastruktury komunalnej oraz innych obiektów o charakterze publicznym – mają szczególny wpływ na konkurencyjność gminy. To one bowiem warunkują często powstawanie lub przynajmniej określają warunki ekonomiczne inwestycji realizowanych przez inne podmioty²³. Szczególne znaczenie mają ekoinwestycje, ze względu na swój charakter, zasięg i celowość.

Niedorozwój infrastruktury technicznej stanowi istotny czynnik hamujący lokalny rozwój gospodarczy. Infrastruktura została uznana za czynnik podnoszący atrakcyjność lokalizacyjną. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służy wzmocnieniu konkurencyjności lokalnej. Takie działania sprzyjają przyciąganiu nowych inwestorów. Także mieszkańcy terenów rozwiniętych infrastrukturalnie chętniej podejmują własne inwestycje ekologiczne i realizują plany mieszkaniowe w danym miejscu.

Aspekt wzrostu konkurencyjności przez ekoinwestycje w obecnym czasie jest bardzo istotny. Stwarzanie lepszych warunków życia przez przedsięwzięcia ekologiczne tworzy przyjazny, korzystny klimat dla rozwoju danego terytorium. Postrzegać to zjawisko można zarówno w obszarze indywidualnych mieszkańców, jak i całej zbiorowości, łącznie z jednostkami gospodarczymi usytuowanymi na danym terytorium.

Do podstawowych efektów przedsięwzięć ekologicznych można zaliczyć:

- rozwój tzw. przemysłu ekologicznego i około ekologicznego,
- wzrost zatrudnienia przy realizacji przedsięwzięć ekologicznych i poekologicznych inwestycji,
- rozwój przedsiębiorczości na terenach o dobrej infrastrukturze ekologicznej,
- wzrost konkurencyjności kraju i regionów,
- wzrost atrakcyjności terenów z infrastrukturą środowiskową,
- polepszenie warunków życia lokalnych struktur terytorialnych,
- wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców,
- racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów środowiska naturalnego.

Wśród inwestycji, także w obszarze ekoinwestycji, realizowanych w gminach można wyróżnić:

---

²³ W.A. Gorzym-Wilkowski, *Gospodarka przestrzenna samorządu terytorialnego. Zarys*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2006, s. 121.

- **inwestycje poszukujące zasobów** – które wzmacniają konkurencyjność poprzez dostarczanie aktywów, technologie, zarządzanie, umożliwiają dostęp do rynków zagranicznych, stwarzają możliwości rozwoju produktów ubocznych, przyczyniają się do wzrostu standardów jakości produktów i rozwoju gmin w działaniach opartych na surowcach;
- **inwestycje poszukujące rynków** – konkurencyjność gminy wzmacniana jest przez dostarczanie aktywów, wzmocnienie wyspecjalizowanej siły roboczej i ekonomii skali, wzrost standardów jakości produktów, wzrost oczekiwań konsumentów względem firm krajowych, wzrost przedsiębiorczości i konkurencji;
- **inwestycje poszukujące podnoszenia efektywności** – obecność takich inwestycji pozwala włączyć gminę w międzynarodowy podział pracy oraz międzynarodowe sieci współpracy. Efektem tych przedsięwzięć jest także lepszy dostęp do rynków zagranicznych i zagranicznych dostawców, wzmocnienie wyspecjalizowanej siły roboczej i ekonomii skali, wzrost standardów jakości produktów oraz udzielenie pomocy w zmianach strukturalnych;
- **inwestycje poszukujące strategicznych aktywów lub zdolności** – wpływ tych inwestycji przejawia się dostarczaniem kapitału i komplementarnych aktywów, umożliwieniem dostępu do rynków zagranicznych, wzrostem przedsiębiorczości i konkurencji, wzmocnieniem międzynarodowego podziału pracy oraz międzynarodowych sieci współpracy²⁴.

Konkurencyjność gminy może być ważnym czynnikiem lokalizacji inwestycji. Od postaw i celów władz lokalnych zależy, czy będą poszukiwać nowych inwestorów, czy też będą wzmacniać konkurencyjność, która będzie skutkować pożądanymi inwestycjami.

Analizowanie konkurencyjności jednostek samorządowych przez ekoinwestycje staje się zasadne w warunkach ogromnej presji społeczeństwa na działania ochronne, a także przedsiębiorstw już realizujących programy zarządzania środowiskiem, a także tych, które pod wpływem realizowanych ekoinwestycji rozpoczną własne przedsięwzięcia, wpływając na ogólny rozwój lokalny i wzrost poziomu życia mieszkańców danego terenu. Konkurencja terytorialna jako zjawisko rynkowe zmienia w istotny sposób i ma wpływ na konkretne procesy realizacyjne, a tym samym na filozofię i techniki zarządzania gminą.

Jednocześnie gminy realizują politykę współpracy. Inwestycje służące ochronie środowiska mają znaczenie dla stanu środowiska naturalnego nie tylko w obszarze danej gminy realizującej inwestycje, ale wpływają także na gminy sąsiednie, powiaty i województwa, na terenie których znajduje się dana inwestycja środowiskowa. Z uwagi na specyfikę inwestycji ekologicznych, które są kapitałochłonne, długoterminowe w realizacji, dostrzega się możliwość rozwoju wspólnych inwestycji w obszarze działań gmin.

---

²⁴ W. Dziemianowicz, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 31–32.

4. Uwarunkowania i czynniki konkurencyjności

Konkurencyjność warunkowana jest przez czynniki wynikające z posiadanych zasobów, wytwarzanych produktów, relacji z otoczeniem oraz prowadzonej przez władze lokalne polityki konkurencji oraz sprawności zarządzania. Przewaga konkurencyjna danego obszaru jest wynikiem kumulowania się różnorodnych czynników, które przyczyniają się do trwałej przewagi strukturalnej danego sektora w stosunku do innych. Poziom i struktura obszarów gmin uwarunkowana jest wieloma czynnikami, zarówno o charakterze wewnętrznym jak i zewnętrznym.

Czynniki wewnętrzne wynikają z potencjału społecznego i gospodarczego, stanu posiadania i dostępności zasobów, i dotyczą: położenia geograficznego, jakości zasobów czynników produkcji, wyposażenia infrastrukturalnego, poziomu przedsiębiorczości i innowacyjności, poziomu postępu naukowo-technicznego, skłonności i atrakcyjności inwestycyjnej, kumulacji środków własnych na cele rozwojowe, zdolności absorpcji środków pochodzących z różnych źródeł itp. Czynniki te są wyznacznikami aktywności i kreatywności społeczności lokalnej.

Czynniki zewnętrzne wynikają z relacji z otoczeniem w wymiarze regionalnym i krajowym, są rezultatem polityki władz lokalnych i państwowych, wynikają z realizowanej polityki makroekonomicznej, przestrzennej, polityki sektorowej oraz sytuacji gospodarczej kraju. W skali makroekonomicznej także polityka finansowa, w tym kredytowa, polityka preferencji i ulg. To także fundusze celowe. O przewadze konkurencyjnej decydują zasoby ludzkie, w tym kwalifikacje, zasoby fizyczne, czy kapitałowe oraz poziom infrastruktury.

Czynniki zewnętrzne można podzielić na grupy makroekonomiczne i mikroekonomiczne, przestrzenne i przestrzenne, także krajowe i globalne. Postęp techniczny i rozwój procesów integracji europejskiej zmienia rolę i znaczenie poszczególnych grup czynników. Postęp techniczny nie ogranicza już prowadzenia działalności gospodarczej w ściśle określonej przestrzeni. Pojawiają się za tym nowe składniki związane z dostępnością i jakością czynników produkcji i siły roboczej, związane z zapleczem instytucjonalnym, jakością władzy nastawionej przychylnie do przedsiębiorców oraz z warunkami środowiska naturalnego i warunkami życia mieszkańców.

Można wydzielać czynniki tzw. twarde, utożsamiane z położeniem i zasobami czynników produkcji dostępnymi na danym obszarze, w tym z infrastrukturą, uwzględniając ich wielkość, jakość, strukturę. Do kategorii czynników miękkich zalicza się formę konglomeratu cech tworzących przyjazny klimat inwestycyjny, biznesowy, związany z polityką państwa i władz lokalnych. Wielu autorów zauważa, że we współczesnej gospodarce, w warunkach zacierania się różnic w dostępie do zasobów pracy i czynników kapitałowych, większego znaczenia nabierają czynniki miękkie²⁵.

---

²⁵ H. Godlewska, M. Typa, *Przestrzenne uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, Monografie i Opracowania, nr 471, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2002, s. 15–16.

Do głównych czynników konkurencyjności gmin miejskich zalicza się:

- wysoce efektywne środowisko gospodarcze i społeczne gminy, o dużej zdolności wywoływania efektów wzbudzających,
- istnienie firm, które adaptują lepiej i więcej innowacji niż w innych gminach,
- przestrzenna dostępność do szeregu usług publicznych,
- wysoka jakość życia w sensie cywilizacyjnym,
- opanowanie i stabilizacja ruchów migracyjnych przestrzeni lokalnej,
- wysoka jakość usług publicznych,
- stan środowiska naturalnego, jego zasoby, stopień atrakcyjności,
- skuteczność władz samorządowych i politycznych w zarządzaniu gminą.

Z kolei bardzo trudno jest zaprezentować ujednoczoną listę czynników obszarów wiejskich, gdyż poszczególne obszary wiejskie w przekroju regionalnym w Polsce są bardzo zróżnicowane pod względem przestrzeni społeczno-gospodarczej. Obok regionów zasobnych w kapitał i infrastrukturę funkcjonują bardzo peryferyjne obszary o słabym i rozproszonym zaludnieniu, wyjątkowo niskich kapitałach i przestarzałej strukturze gospodarczej. O przewadze konkurencyjnej decyduje wiele czynników. Gminy nie są wyizolowanymi obszarami, lecz pozostają w ścisłym związku z regionem. Zarówno specyfika poszczególnych regionów jak i gmin oznacza ich różnorodność. Różnice w jakości w ramach zjawiska różnorodności stwarzają szanse dla każdego regionu i każdej gminy na znalezienie takiej niszy rynkowej, w której jest on konkurencyjny. Niezależnie od sposobu podziału tych czynników na poszczególne grupy, zawsze są wśród nich wymieniane: stan i zasoby środowiska przyrodniczego, zarówno w ujęciu jakościowym jak i ilościowym.

Obok konkurencyjności lokalnej, nastawionej na dbałość o stan środowiska przyrodniczego przez określone ekoinwestycje, występuje coraz częściej przyrodnicza konkurencyjność regionu jako podejście ściśle związane ze środowiskiem przyrodniczym, będące czynnikiem konkurencyjności, które obejmuje nie tylko samo istnienie zasobów przyrodniczych i stan ich zachowania, ale także ich gospodarcze użytkowanie²⁶.

5. Podsumowanie

Kluczową rolę w kreowaniu rozwoju gminy odgrywa samorząd terytorialny. Realizując strategię rozwoju lokalnego samorząd terytorialny odzwierciedla interesy społeczności lokalnej, której skład i preferencje podlegają ciągłym zmianom. Ich oddziaływanie na rozwój lokalny jest zdeterminowane przez nałożone ustawowo zadania. Władze lokalne z mocy ustaw oraz stanowionego prawa odgrywają kluczową rolę podczas procesu wprowadzania rozwoju zgodnego z wymogami ochrony środowi-

---

²⁶ K. Michałowski, *Ekologiczne aspekty zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2007, s. 17.

ska. Odpowiadając za utrzymanie podstawowych obiektów infrastruktury technicznej, jak: wodociągi, kanalizacja, komunikacja, budownictwo komunalne, odgrywa istotną rolę w edukowaniu i motywowaniu społeczeństwa w kierunku właściwego kształtowania środowiska. Samorząd terytorialny pełni w rozwoju lokalnym funkcje:

- **regulacyjną** – polegającą na przeciwdziałaniu pojawiającym się sprzecznościom i konfliktom między użytkownikami danego terenu, a także na eliminacji lub ograniczaniu występujących barier rozwoju oraz tworzenie płaszczyzn dialogu i zawierania kompromisów;
- **stymulującą** – polegającą na aktywnym oddziaływaniu na sferę realną, poprzez pobudzanie i dynamizowanie procesów rozwojowych, to znaczy stymulowanie rozwoju gospodarczego, racjonalne zagospodarowanie przestrzeni, ochronę zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Jednostki samorządu gminnego oddziałują na rozwój lokalny przede wszystkim za pomocą prawno-ekonomicznych instrumentów planowania rozwoju²⁷.

Rozpoznanie konkurencyjności i współpracy przydatne może być w obszarze budowania planów rozwoju lokalnego. Plan rozwoju dotyczy w szczególności budowy i modernizacji urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków, budowy i modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę i pobór wody, wprowadzania kompleksowego systemu gospodarki odpadami, a także poprawa jakości powietrza i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Niedorozwój infrastruktury technicznej stanowi istotny czynnik hamujący lokalny rozwój gospodarczy. Infrastruktura została uznana za czynnik podnoszący atrakcyjność lokalizacyjną. Proces finansowania inwestycji jest złożony, wynika z uwarunkowań gospodarczych i społecznych danej jednostki samorządu terytorialnego oraz realizowanej polityki finansowej i budżetowej. Szczególnego znaczenia nabiera umiejętne określenie pożądanego wpływu jaki ma wywrzeć inwestycja na poziom zaspokajania potrzeb lokalnych oraz określania potencjalnego stosunku kosztów i korzyści z niej wynikających. Aspekt ten nabiera szczególnego znaczenia w przypadku inwestycji związanych z ochroną środowiska, gdzie trudno jest postawić wyraźne granice ich wpływu na określoną z góry społeczność lokalną, a tym samym dokonać precyzyjnego rachunku kosztów i korzyści.

Zjawiskom dynamicznych zmian, zarówno w środowisku zewnętrznym jak i wewnętrznym, towarzyszy konkurencja. Uzyskiwanie przewagi konkurencyjnej jest procesem wykorzystywania zasobów lokalnych w kreowaniu wartości dla interesariuszy²⁸. Przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych należy uwzględnić wysoki stopień kapitałochłonności, przy relatywnie długim okresie wewnętrznej stopy zwrotu, co nie pozostaje bez wpływu na poziom ryzyka finansowego. To sektor

---

²⁷ L. Patrzalek, *Finanse samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań–Wrocław 2005, s. 147.

²⁸ *Konkurencyjność miast i regionów a przedsiębiorczość i przemiany strukturalne*, red. A. Kłasiak, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego, Katowice 2001, s. 25–26.

wodociągowo-kanalizacyjny jest klasyfikowany jako technologicznie i technicznie skomplikowany, a tym samym szczególnie kapitałochłonny. Charakterystyczną cechą inwestycji ekologicznych są wysokie koszty stałe ich funkcjonowania, specyficzna polityka cenowa i inwestycyjna, zależna od czynników politycznych, jak również struktura techniczna systemów, często niezgodna ze strukturą administracyjną gmin oraz wysoki poziom oddziaływania inwestycji na otoczenie społeczno-gospodarcze. Cechą charakterystyczną obszaru finansowania gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej jest przede wszystkim duża skala potrzeb inwestycyjnych wynikających z wdrażania prawodawstwa krajowego i unijnego, wysoki koszt pojedynczych inwestycji, które w zdecydowanej większości nie generują bezpośrednio dochodów uzasadniających ich realizację.

Istotnym kryterium inwestycyjnym jest także specyfika trwałości inwestycji i jej nieodwracalności. Programowanie inwestycji komunalnych jest podstawową zasadą efektywnego zarządzania środkami publicznymi w gminie i stanowi punkt wyjścia do realizacji celów strategii rozwojowej każdej gminy, z uwzględnieniem aspektów konkurencyjności i współpracy. Z punktu widzenia oceny działalności władz lokalnych jako gospodarza terenu, którego zadaniem jest dbałość o bieżące zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej i kształtowanie rozwoju, ważny jest dobór i odpowiednie rozpoznanie czynników mających wpływ na konkurencję i współpracę. Ważnym argumentem, który decyduje o bezpośrednim angażowaniu się gmin w realizację przedsięwzięć inwestycyjnych na rzecz środowiska, jest możliwość korzystania ze środków pomocowych przeznaczonych na określone cele środowiskowe. Czynnikiem istotnym jest także konieczność spełnienia wymagań zawartych w licznych dyrektywach unijnych odnoszących się do celów ekologicznych. To poprzez politykę rozwoju lokalnego powinno się integrować ekonomicznie, społecznie, środowiskowo, pobudzać aktywność gospodarczą, a także stymulować lokalną współpracę społeczności lokalnej w tworzeniu wizji i strategii rozwoju.

Literatura

1. Adamowicz M., *Konkurencyjność jednostek terytorialnych w skali lokalnej*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. 10, z. 2.
2. Beeg D., Fischer S., Dombusch R., *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 1996.
3. Blakely E.J., *Planning local economic development. Theory and practice*, Sage Library and Social Research, London 1989.
4. Bury P., *Polityka finansowa samorządu jako narzędzia konkurencji jednostek terytorialnych*, w: *Konkurencyjność miast i regionów Polski Południowo-Zachodniej*, red. R. Broszkiewicz, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 821, Wrocław 1999.
5. Cheshire P.C., Gordon I.R., *Territorial competition: Some lessons for policy*, „The Annals of Regional Sciences, Springer” 1998, vol. 32, no. 3.
6. Comagni R., *Policies for spatial development*, w: *Territorial outlook*, OECD, Paris 2001.

7. Dziemianowicz W., *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
8. Gilowska Z., Gorzelak G., Jałowiecki B., *Kontrakt dla Ściany Wschodniej*, Minicipium SA, Warszawa 1999.
9. Godlewska H., Typa M., *Przestrzenne uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, Monografie i Opracowania, nr 471, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2002.
10. Gorzyn-Wilkowski W.A., *Gospodarka przestrzenna samorządu terytorialnego. Zarys*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2006.
11. Jankowska B., *Kierunki badań mezoekonomii a poprawa konkurencyjności gospodarki*, w: *Źródła konkurencyjności przedsiębiorstw i instytucji w warunkach globalizacji rynków*, red. I. Kokocińska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2003.
12. Kamerschen D.E., McKenzie R.B., Nardinelli C., *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność, Gdańsk 1991.
13. *Konkurencyjność gospodarcza regionu w warunkach nowego ustroju terytorialno-administracyjnego*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000.
14. *Konkurencyjność miast i regionów a przedsiębiorczość i przemiany strukturalne*, red. A. Klasik, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego, Katowice 2001.
15. Kożuch A., *Konkurencyjność obszarów wiejskich – aspekt teoretyczny*, „Acta Agraria Et Silvestria” 2005, Saries Agraria, Sekcja Ekonomiczna, t. 44/1.
16. Markowski T., Stawasz D., *Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001.
17. Markowski T., *Zarządzanie rozwojem miast*, PWN, Warszawa 1999.
18. Michałowski K., *Ekologiczne aspekty zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2007.
19. Murawska E., Siemiński W., Topczewska W., *Czynniki atrakcyjności i konkurencyjności lokalnych jednostek terytorialnych*, „Człowiek i Środowisko” 2001, nr 25.
20. Patrzalek L., *Finanse samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań–Wrocław 2005.
21. Strahl D., *Możliwości wykorzystania miar agregatowych do oceny konkurencyjności regionów*, w: *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. E. Sobczak, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 860, Wrocław 2000.
22. Sztando A., *Konkurencyjność gospodarcza a dochodowy fragment gminnej polityki budżetowej*, w: *Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2001.
23. Sztando A., *Konkurencyjność gospodarcza a kreowanie dochodów w gminnej polityce budżetowej*, w: *Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1999.
24. Winiarski B., *Konkurencyjność kryterium wyboru czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
25. Wojtowicz W., Korzyńska K., *Analiza wpływu czynników środowiska zewnętrznego na konkurencyjność przedsiębiorstwa*, w: *Konkurencyjność podmiotów rynkowych*, red. D. Kopycińska, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
26. Wysocka E., *Przestrzenne aspekty konkurencyjności w świetle integracji z Unią Europejską*, „Człowiek i Środowisko” 2001, nr 25.
27. Zalewski A., *Uwarunkowania stymulowania rozwoju lokalnego*, „Problemy Zarządzania” 2006, nr 3.

COMPETITIVENESS AND COOPERATION OF LOCAL AUTHORITIES IN THE ASPECT OF ECOINVESTMENT

Summary: Local government ecological investments are characterized by high capital-intensity, limited divisibility, long period of realization and high costs. They decide about standard of residents' life and help develop local economy. Extension and modernization of ecological investments serve to strengthen local competitiveness. At the same time spatial location, high costs, technical indivisibility and mutual complementation protection of environment with the realization of certain services make local communities search for different methods of cooperation with other entities. The article presents a specific character of competitiveness and cooperation of councils in realising ecological investments.